

Piimatööstuse ülevaade 2006. aasta

Piimasektori osatähtsus Eesti töötlevas tööstuses

Esialgsel andmel (tabel 1.) moodustas 2006. aastal piimatööstuse osakaal töötleva tööstuse kogutoodangust 4,9% ja toiduainetööstuses 28,2%. Piimatoodete eksport moodustas 2006. aastal toiduainete väljaveost 29,9%.

Tabel 1. Piimatööstuste osakaal ettevõtluses

	1996	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Piimatööstuse osakaal töötlevas tööstuses, %	8,8	8,0	5,6	5,5	4,7	4,4	6,2	5,4	4,9
Piimatööstuse osakaal toiduainetööstuses, %	26	28	26	26	25	25	32	30,3	28,2
Piimatoodete osakaal toiduainete ekspordis, %	33	32	26	22	23	27	40	35,8	29,9
Ettevõtete arv	28	41	44	38	38	41	42	40*	38*

* aasta lõpus

Allikas: Statistikaamet (ESA), Põllumajandusministeeriumi (PÕM) arvutused

Piimatööstuste arv ja paiknemine Eestis

Eestis on Veterinaar- ja Toiduameti (VTA) andmel 2006. aasta 24. jaanuari seisuga registreeritud 38 piimatöötlemisettevõtet. Piirkondliku paiknemise järgi on Põhja-Eestis 10, Kesk-Eestis 8, Lääne-Eestis 5, Lõuna-Eestis 15 ja Kirde-Eestis 2 ettevõtet. Maakondadest ainukesena puudub piimatööstus Läänemaal.

Tunnustatud ettevõtetest varub toorpiima 29 ettevõtet, nendest 1 tegutseb toorpiima kogumispunktina; 1 ettevõtte tegevusalaks on ladustamine-sügavkülmutamine; 2 ettevõtet on spetsialiseerunud ainult pakendamisele; 6 tööstust kasutavad toormena teiste töötlevate toodangut (pastöriseeritud koor, kohupiim, pulbrid, või, vadak). Toorpiima varuvatest ettevõtetest töötleb ainult oma farmi piima 3 ettevõtet. Talumeiereid toodavad põhiliselt juustu, pehmeid juuste, kohupiima, kodujuustu ja hapendatud piimatooteid (jogurt, hapukoor). Erandina tavapäraest piimatoodetest valmistab üks piimatalu kooredessert-alkoholi kreemi.

Piimatööstuste töötajate arv ja palk

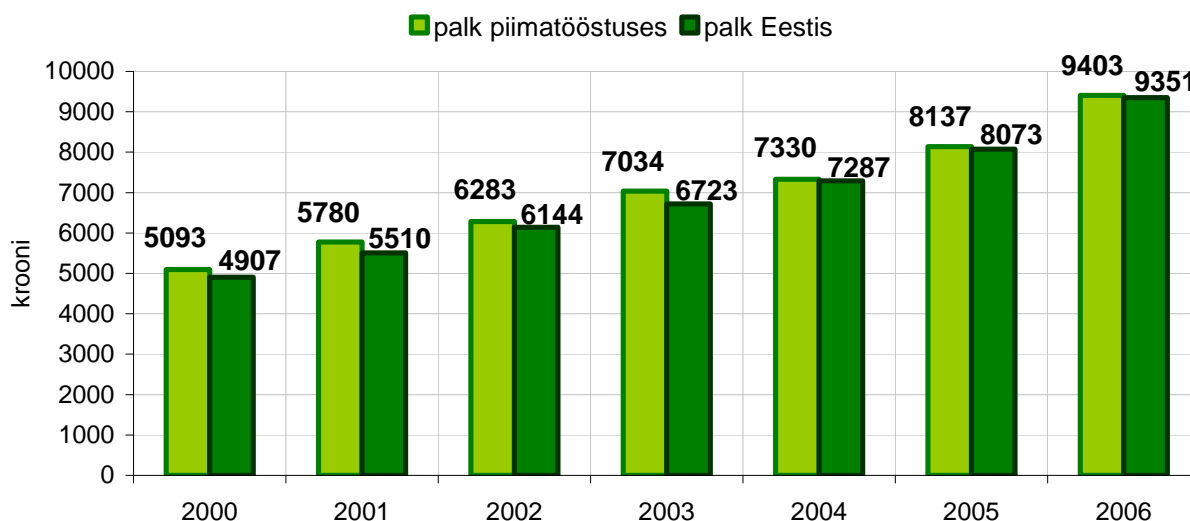
Piimatööstuses langeb töötajate arv jätkuvalt (joonis 1.). 2006. aastal oli Eesti piimasektoris keskmiselt 2 531 töötajat, mis on 37 hõivatut vähem kui 2005. aastal. Kuna 2006. aasta III kvartalis lõpetas 3 piimatööstusettevõtet tegevuse, võib pidada töökohtade vähenemise üheks põhjuseks ettevõtete arvu vähenemist. Teiseks oluliseks põhjuseks on pidev tehnoloogia ja seadmete kaasajastamine, millega kaasneb tootmise efektiivsuse kasv ja inimitööjõu vajaduse vähenemine.

Keskmine töötasu piimasektoris kasvas 2006. aastal võrreldes eelmise aastaga 1266 krooni (15,6%). Suurim palgatõus toimus IV kvartalis, suurenedes III kvartaliga võrrelduna 931 krooni.

Joonis 1. Piimatööstuse töötajate keskmine arv, tööjõukulu ja keskmine brutopalk, 2000-2006
Allikas: ESA, PÕM arvutused

Piimatööstuse keskmine brutopalk (joonis 2.) oli 2006. aastal 9 442 krooni, olles Eesti keskmisest töötasust 52 krooni kõrgem. Palgavahe Eesti keskmise (9 351 krooni) ja piimasektori vahel on viimase aastaga veelgi vähenenud. Vabariigi keskmise töötasu kiire kasvu üheks peamiseks põhjuseks on kindlasti asjaolu, et Euroopa Liidu (EL) siseselt saab tööjõud vabalt liikuda ja otsida paremini tasustatud töövõimalusi. Seetõttu on Eestis tekkinud olukord, kus teatud valdkondades oskustöölised lähevad tööle teistesse riikidesse. Selleks, et kogenud töötajaid mitte kaotada, ongi kohalikud tööandjad sunnitud tõstma töötasu.

Joonis 2. Piimatööstuse ja Eesti kuu keskmine brutopalk, 2000-2006 (tuhat krooni)

Allikas: ESA, PÕM arvutused

Tooraine kvaliteet ja hind

ESA andmetel toodeti toorpiima (tabel 2.) 2006. aasta jooksul 690,3 tuhat tonni, mis on 3% rohkem kui 2005. aastal. Piimatöötlemisettevõtete poolt varutud piim moodustas kogu toodangust 87,8% ehk 605,9 tuhat tonni. Piimatööstuste poolt kokku ostetud piima kogus suurenes 2006. aastal võrrelduna 2005. aastaga 6,1% võrra.

Tabel 2.

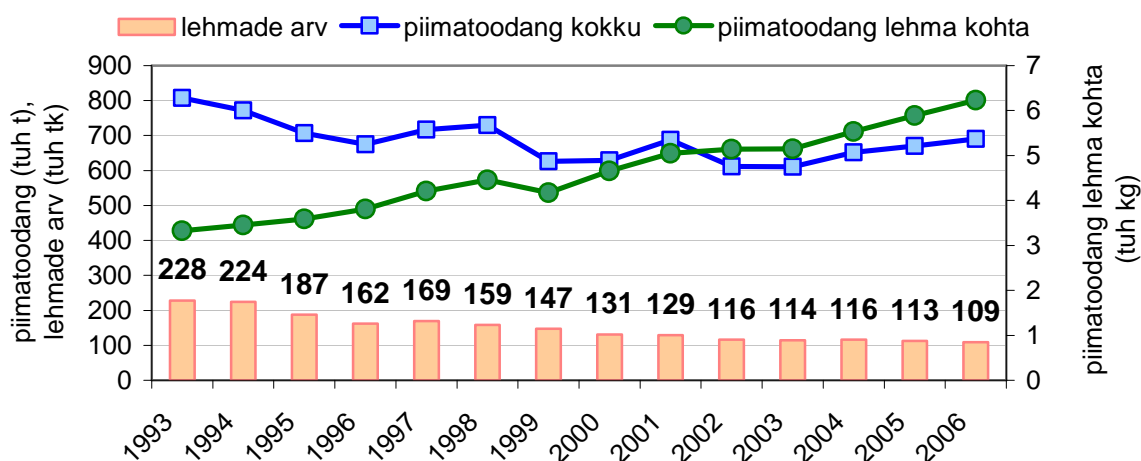
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Toorpiima tootmine, tuhat tonni	629	684	621	611	640	670	690
Toorpiima kokkuost, tuhat tonni	396	424	497	485	536	571	606
Kokkuostetud piim, %	63	62	80	79	84	85	88

Allikas: ESA

Piimalehmi oli 2006. aasta 31. detsembri seisuga 108,9 tuhat (joonis 3.), mis võrrelduna 2005. aastaga on vähenenud 3900 lehma võrra. Keskmiselt lüpsiti lehma kohta 6225kg piima, so 339kg rohkem kui 2005. aastal.

Eesti piimakarja aretuses on olnud viimastel aastatel suund väljalüpsi suurendamisele ja lüpsikarja vähendamisele. Kolmeteistkümne aastaga on piimalehmade arv vähenenud 119 tuhande lehma võrra (52%). Samas on suurenenud keskmine väljalüps lehma kohta 2903kg (87,7%).

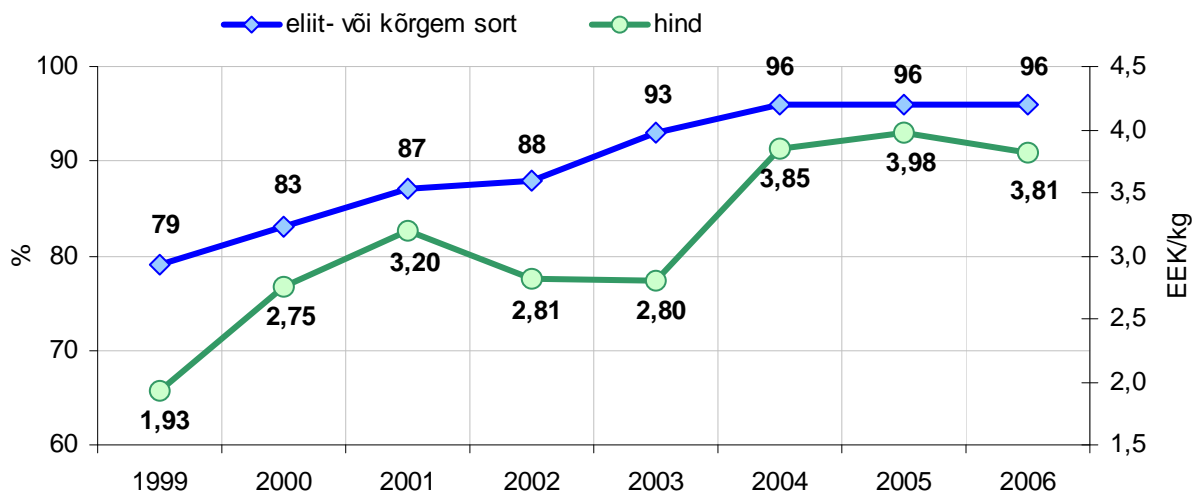
Joonis 3. Piimatoodang kokku, lehma kohta ja lehmade arv, 1993-2006

Allikas: ESA

Kokkuostetud toorpiimast kuulus eliit- või kõrgemasse sorti 96% (joonis 4.), mis jäi samale tasemele 2005. aastaga. I sordi toorpiima osa vähenes 2006. aastal 0,1% võrra (3,6%). Keskmiselt sisaldas kokku ostetud toorpiim rasva 4,1% ja valku 3,3%, mis on samal tasemel 2005. aastaga. 2006. aasta keskmine toorpiima kokkuostuhind oli 3,805kr/kg, mis on võrreldes 2005. aastaga 4,3% ehk 17 senti liitri kohta vähem.

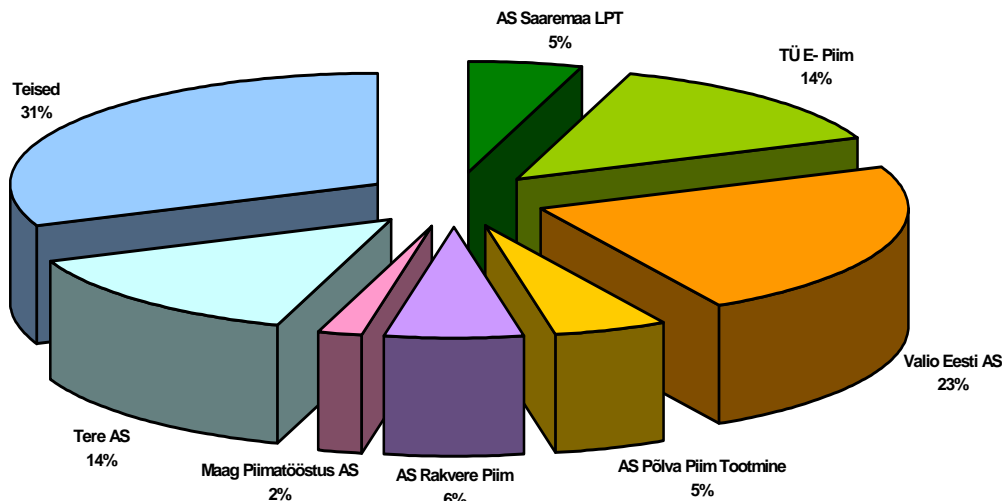
Joonis 4. Toorpiima kvaliteet (eliit- ja kõrgema sordi osa kokkuostetud toorpiimas) ja hind, 1999-2006

Allikas: ESA

Kokkuostetud toorpiimast (joonis 5.) ostsid Eesti Piimaliitu kuuluvad ettevõtted 69%.

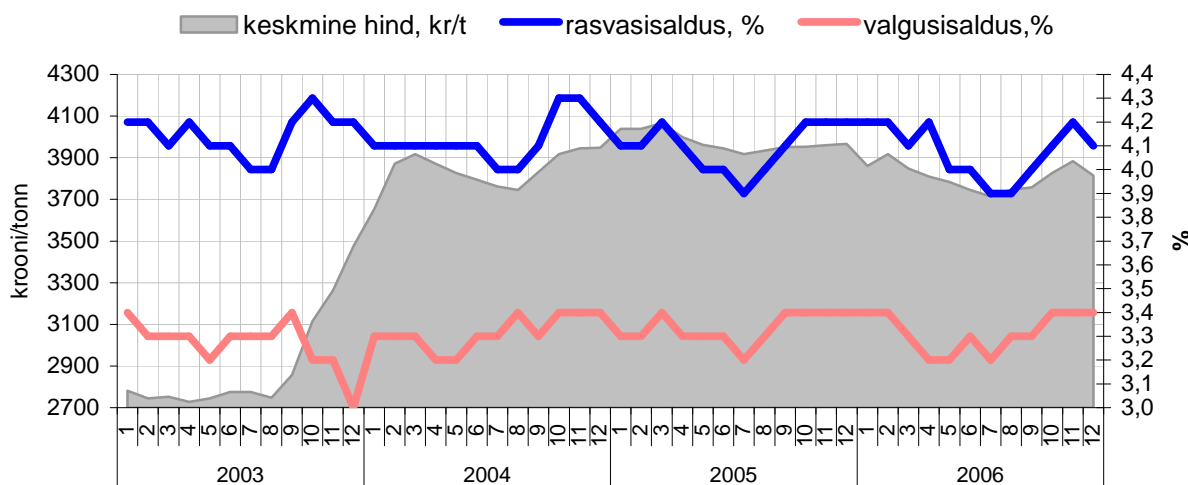
Joonis 5. Toorpiima kokkuost 2006. aastal

Allikas: Eesti Piimaliit, PÕM

Toorpiima kokkuostuhind Eestis (joonis 6.) koosneb erinevatest komponentidest. Iga töötleva kujundab toorpiima kokkuostuhinna vastavalt oma võimalustele ja kokkuleppel tootjatega. Aluseks võetakse sordi hind, millele lisandub valgu- ja rasva %-i hind. Valgu- ja rasva % pealt maksmisel tehakse kas juurde või maha arvestus, lähtudes baasilistest ja toorpiima tegelikest näitajatest. Tööstuste lõikes võivad baasilised näitajad erineda. Seetõttu võib öelda, et toorpiimahinna langused ja tõusud on tihedalt seotud tooraine vajaduse, koguse, sordi ja samuti valgu ning rasva sisaldusega.

Joonis 6. Toorpiima tonni hind ning valgu- ja rasva sisaldus, 2003-2006

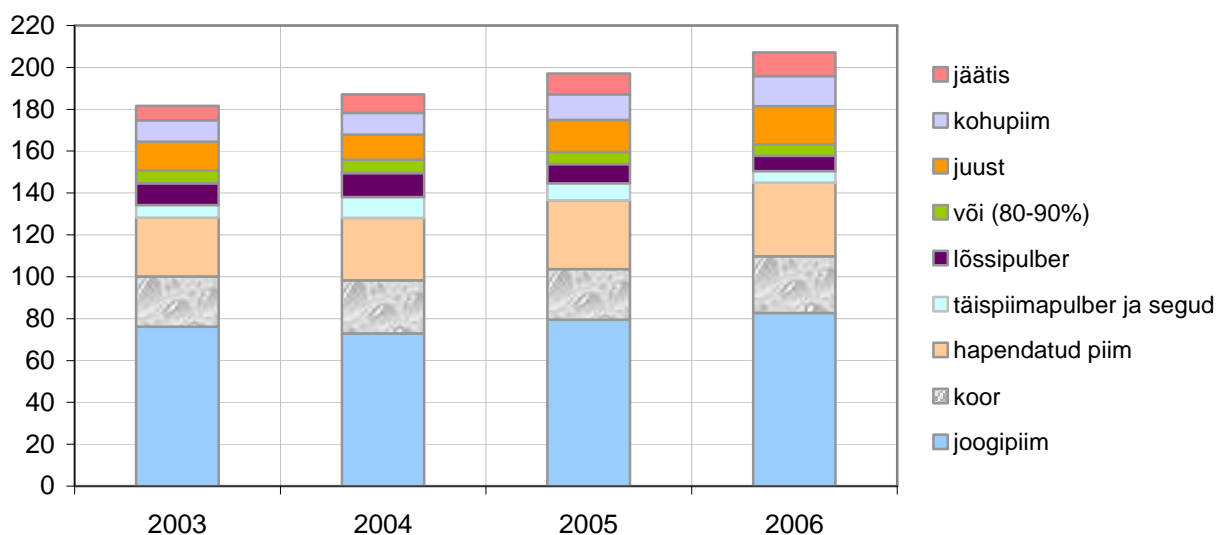
Allikas: ESA

Piimatoodete tootmine, tarbimine, müük ja eksport-import

Piimasektori elujõulisus sõltub kvaliteetsest toorainest, konkurentsivõimelistest toodetest ja lepingutest jaekaubanduskettidega. Jätkuvalt tegeletakse spetsialiseerumise ja vastastikuse teenustöö kasutamiseks.

Tootmise arengut iseloomustab orienteerumine kõrgema lisandväärtusega toodetele. Esialgsel andmetel (joonis 7.) on 2006. aastal vähenenud täispiimapulbri (-31,3%), lõssipulbri (-20,4%) ja või (-5,1%) ning suurenenud juustu (19,1%), kohupiima (17,9%), jäätise (14,1%), koore (12,4%) ja fermenteeritud piimatoodete (6,4%) tootmine. Suurenenud on ka jätkuvalt joogipiima (4,0%) tootmine, mis on kindlasti seotud hästi käivitunud koolipiimatootuse programmiga.

Joonis 7. Piimatoodete tootmine, 2003-2006 (tuh t)

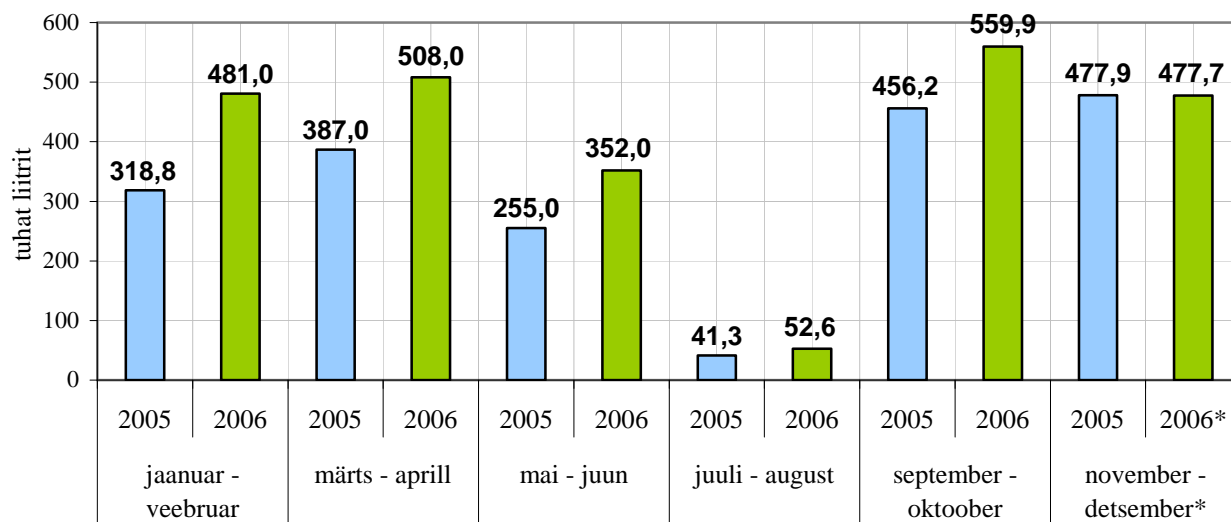

Allikas: ESA

Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ameti (PRIA) andmeil oli märtsiks 2006 õppetöö toimumise või lasteaia lahtioleku ajal soodsa hinnaga piimatoodete tarbimise võimalus kindlustatud 877 haridusasutuses 184 702 lapsele.

Esialgsel andmetel maksti 2006. aastal tarbitud koolipiimatoodete toetusteks kokku 14,28 miljonit krooni (I pa 8,26 mln kr ja II pa 6,02 mln kr). Sellel perioodil toetati kokku 2431,2 tuhat liitrit koolipiimatooted (joonis 8.), millest 2,5% joogipiim moodustas 87,3% (joonis 9.). Võrreldes eelneva aastaga on tarbitud toodete kogus (1936,2 tuhat liitrit) suurenenud 25,6% ehk 494,8 tuhande liitri võrra ja toetussumma (11,84 mln kr) on kasvanud 17,1% ehk 2,44 miljoni krooni võrra.

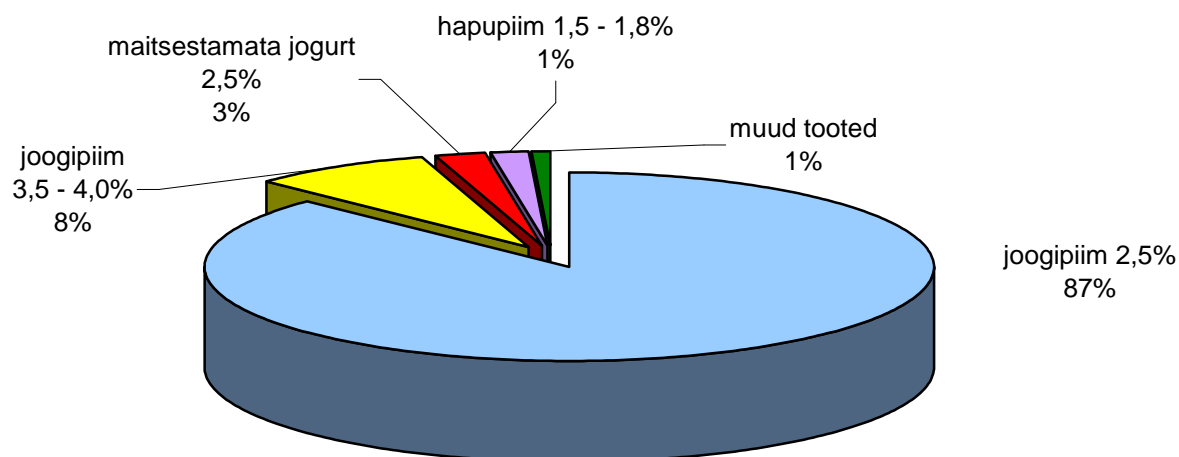
Joonis 8. Toetatud koolipiimatooted, 2005-2006

*- esialgsed andmed

Allikas: PRIA

Joonis 9. Toetatud koolipiimatoodete osakaal, 2006

Allikas: PRIA, esialgsed andmed

Esialgsedel andmetel suurenes 2006. aastal koolipiimatoodetest 2,5% joogipiima (27,9%), 3,5-4,0% joogipiima (39,2%) ja 2,5% maitsestatud joogipiima (55,4%) tarbimine. Vähenes 2,5% maitsestatamata jogurti, kuni 1,5% hapupiima, 3,5-4,0% maitsestatamata jogurti, 1,5-1,8% maitsestatud joogipiima, 1,5-1,8% maitsestatamata jogurti ja 3,5-4,0% maitsestatud joogipiima tarbimine. Lubatud koolipiimatoodetest ei ole üldse tarbitud 1,5-1,8% joogipiima.

Tabel 3. Toetatud koolipiimatooted, 2005-2006

Nimetus, piimarasva %	tuhat liitrit	
	2005	2006*
joogipiim, 2,5%	1659,0	2121,9
joogipiim, 3,5 - 4,0%	139,1	193,6
jogurt maitsestatamata, 2,5%	68,2	56,1

<i>Soja hispida</i>		
napupiim, mitte alla 1,5 %	37,5	36,1
jogurt maitsestatata, 3,5-4,0%	3,7	0,4

joogipiim maitsestatud, 1,5-1,8%	12,8	12,3
jogurt maitsestatata 1,5-1,8%	6,7	4,1
joogipiim, 1,5-1,8%	2,9	0
joogipiim maitsestatud, 3,5-4,0%	2,3	0,3
joogipiim maitsestatud, 2,5%	4,0	6,2

*-esialgsed andmed

Allikas: PRIA

Eesti Konjunktuuriinstituudi (EKI) tarbijauuringu põhjal võib öelda, et meie piimatööstused tegelevad edukalt tootearendusega. Võrreldes teiste toiduainetööstuse sektoritega on piimatööstus selles valdkonnas kindlasti esirinnas. Edukalt arendatakse koostööd erinevate teadusasutustega. Kodumaiste piimatoodete sortiment kauplustes on viimase aja jooksul oluliselt laienenud. Suuri edusamme on tehtud jogurtite, kohupiima, juustu, jäätise arendamisel. Uuringud näitavad ka, et tarbijad eelistavad kodumaist piimatoodet üha enam.

Kaubanduskettidel on välja kujunenud oma “*private labels*” tooted. Selleks, et saada kvaliteetset toodangut võimalikult madala hinnaga, võetakse erinevatelt tootjatelt pakkumised ja valitakse nendest soodsaim. On positiivne, et sellistel pakkumistel osalenud Eesti ettevõtted on saanud lepinguid ka väljaspool Eestit.

Tavapraktikas dikteerib jaekaubandus tarbijale toodete sortimendi, sõlmides paari pakkujaga soodsad lepingud ja seetõttu ei pea nad vajalikuks kõigi Eesti piimatöötlemisettevõtete toodete üheaegset kättesaadavust ühest kauplusest.

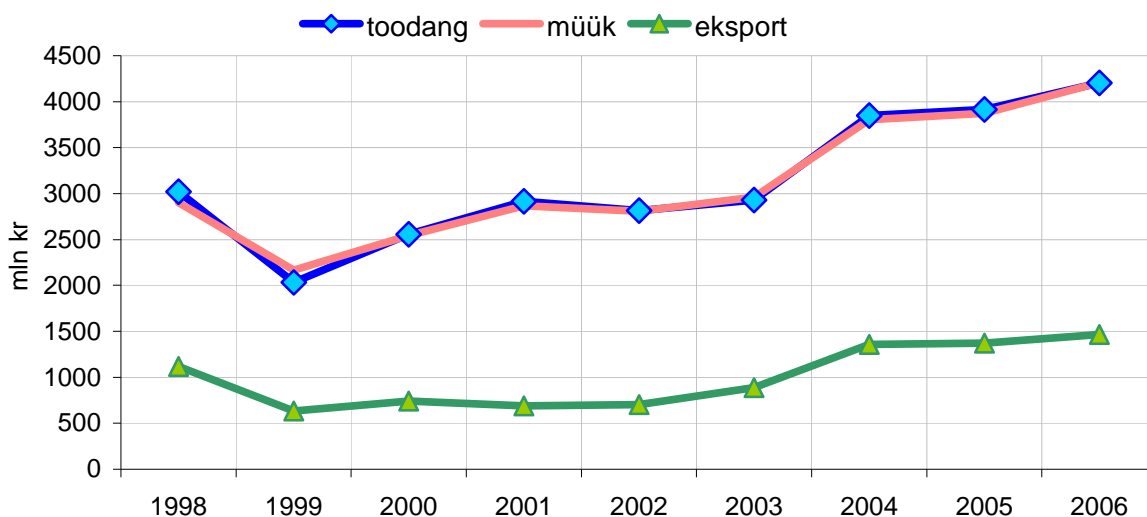
Kui veel hiljuti oli väiketootjatel peaaegu võimatu saata oma toodangut müügiks suurtesse kauplustesse, põhjuseks väikesed kogused ja tarnete ebastabiilsus, siis tänaseks on olukord selles osas paranenud. Nii võib Tallinna suuremate kaupluste lettidel leida väiketootjate poolt toodetud nn nišitooteid nagu näiteks maitsestatud kohupiim, desserdid jms.

Traditsiooniliste piimatoodetega konkureerivad täna turul tooted, milles on asendatud piimarasv ja/või piimavalk vastavalt taimsete rasvade ja/või valkudega. Sellistest toodetest

on Eesti tarbijale tuttavamad rasvasegu võided (Võidel, Võideks), glasuuritud kohukeselaadsed tooted, jäätised ja samuti juustulaadne toode, kus osaliselt on piimarasv asendatud taimse rasvaga. Lisaks neile konkureerivatele toodetele, mis osaliselt sisaldavad ka piima, on turule tulnud vaid nimetuste poolest piimatoodetega konkureerivad tooteid, näiteks soja valgust valmistatud tooted. Sojauba (*Soja hispida*) on üheaastane liblikõieline taim. Vilja valmides moodustub kaun, mille sees on 2-5 ovaalset ja läikivat seemet. Seemnete keetmisel ja pressimisel saadakse vedelik, mis on kõrge valgu sisaldusega. Turu mitmekesistamiseks on uued tooted teretulnud. Alternatiivsete toodete turustamisel võib mõningatel juhtudel aga tarbija saada märgistusest eksitavat teavet. Seetõttu on oluline, et selliste toodete märgistamisel ei kasutataks piimatoodetele reserveeritud nimetusi ja pakendit vaadates tekiks selge arusaam tootest.

Piimatööstuste toodangu maht ja müük rahalises väljenduses kasvasid 2006. aastal võrreldes eelmise aastaga. Toodangu maht oli 4 203 miljonit krooni (+1,7%), müügi maht 4 207 miljonit krooni (+1,9%). Ekspordi maht oli 2006. aastal 1 465,5 miljonit krooni, mis võrrelduna 2005. aastaga on 93,6 miljonit krooni rohkem (6,8%).

Joonis 10. Toodang, müük ja eksport, 1998-2006

Allikas: ESA

Piimatoodete väliskaubandusbilanss oli ka 2006. aastal jätkuvalt positiivne (+1 194,7 mln kr), piimatooted veeti 5,4 korda rohkem välja kui toodi sisse. Kogu põllumajandussaaduste väljaveost (8 374,9 mln kr) moodustas piimasaaduste eksport 17,5% (1 465,5 mln kr).

Enamik toodangust eksporditi EL liikmesriikidesse (83,2%). Suurimateks partneriteks olid EL riikidest Saksamaa (23,4%), Läti (19,1%), Soome (12,8%) ja Holland (7,9%). Eksport Venemaale on kasvanud 1,7 korda (96,3 miljonit krooni), moodustades kogu väljaveost 16,0% (234,9 mln kr). Venemaa suunalise ekspordimahu kiiret kasvu saab seostada Vene Föderatsiooni poolt antud ekspordilubadega Eesti piimatöötlemise ettevõtetele. Kui 2005. aastal omasid ekspordiluba 10 ettevõtet, siis 2006. aastal kasvas Venemaale ekspordiluba omavate piimatööstuste arv neljateistkümneni.

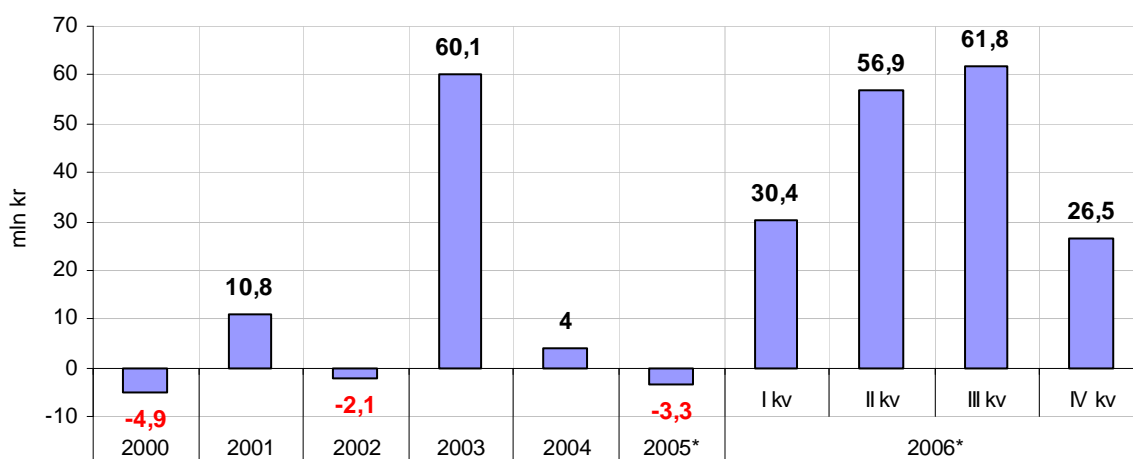
Toodetest enim eksporditi 2006. aastal kondenseerimata piimatooteid (57 672 tonni), juustu (11 516 tonni) ja piimapulbrit (5 627 tonni). Endiselt on suurenenud vadakutoodete väljavedu (66%) põhiliselt Venemaale (87,1%), kuigi kogu ekspordist moodustab ta ainult 4%. Ekspordihinnad on soodsamad võrreldes 2005. aastaga värskel juustul ja kohupiimal 14,4% (+5,26kr/kg), jogurtil 27,7% (+3,15kr/kg), vadakutoodetel 20,9% (+1,69kr/kg), lõssipulbril 7,4% (+2,13kr/kg) ja juustul (KN 0406 90) 0,90% (+0,39kr/kg), madalamad aga võil 11,2% (-3,88kr/kg) ning piimapulbril 0,6% (-0,2kr/kg).

Piimatoodete import vähenes 2006. aastal võrreldes eelmise aastaga 13,4% (-41,9 miljonit krooni), moodustades põllumajandussaaduste impordist 2,3%. 96,5% impordist tuli EL riikidest (sellest Leedu 23%, Soome 21,2%, Läti 16,6% ja Saksamaa 14%). Enim imporditi juustu (1 935,2 tonni), vadakutooteid (1 886,1 tonni), jäätist (1 360 tonni) ja fermenteeritud piimatooteid (901,9 tonni). Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga langes fermenteeritud toodete (-2,67kr/kg ehk 12,9%) ja lõssipulbri (-0,13kr/kg ehk 0,5%) sisseveohind. Tõusis keskmine juustu (KN 040690) (7,23kr/kg ehk 14,9%), või (3,78kr/kg ehk 9,3%), jäätise (1,37kr/kg ehk 4,8%) ja piimapulbri (3,82kr/kg ehk 12,2%) hind.

Kasum, lisandväärtus

Piimasektorile oli 2006. aasta soodne. ESA lühistatistika andmetel (joonis 11.) oli ettevõtete kogukasum 175,6 miljonit krooni. Piimatööstust on mõjutanud positiivselt suund toota ja ekspordida rohkem ning laiemas sortimendis kõrgema lisandväärtusega tooteid. Kasum näitab, et eelnevate aastate suuremahulised investeeringud, mis olid tingitud Eesti liitumisest EL-ga, tehti õigeaegselt ja need kulutused on ennast õigustanud.

Joonis 11. Kogukasum kehtivates hindades, 2000-2006

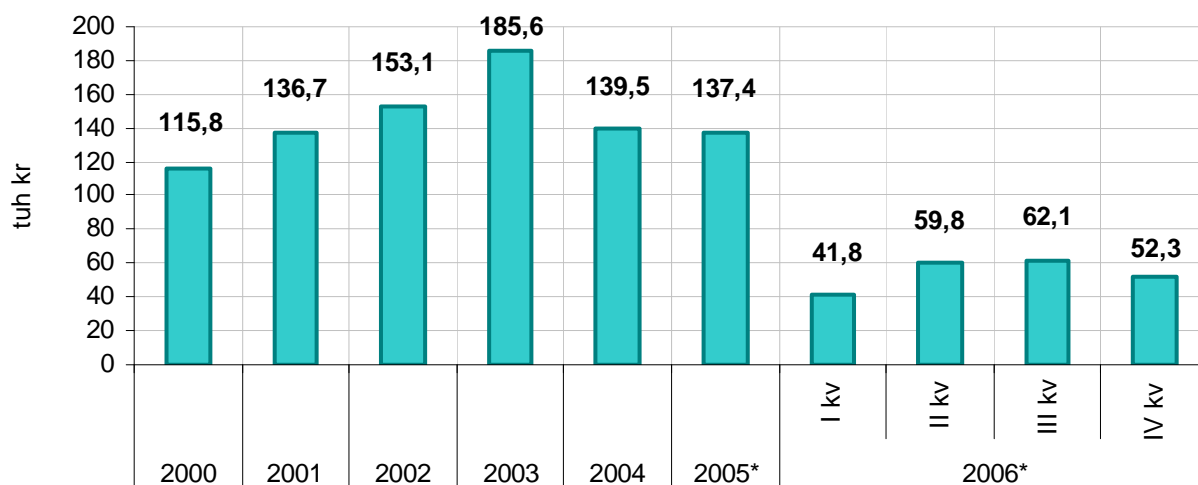

* - lühistatistika andmetel

Allikas: ESA

Lisandväärtus töötaja kohta (joonis 12.) oli 2006. aastal 216 tuhat krooni töötaja kohta, mis on võrrelduna eelneva aastaga 78,6 tuhat krooni suurem. Lisandväärtus on sesoonne näitaja, kuna on seotud varutava toorainega. Seetõttu on lisandväärtus kõrgem aasta keskel, II ja eriti III kvartalis, talveperioodil I ja IV kvartalis aga madalam.

Joonis 12. Lisandväärtus töötaja kohta, 2000-2006

* - lühistatistika andmetel

Allikas: ESA

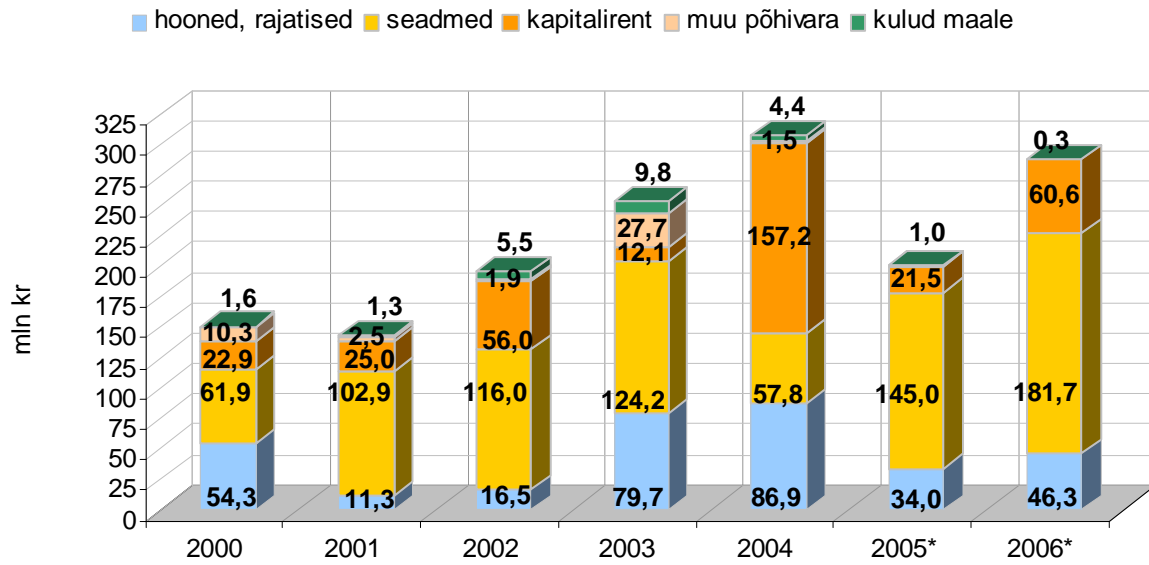
Investeeringud

Viimased aastad enne liitumist Euroopa Liiduga nõudsid Eesti töötleva tööstuse ettevõtetelt väga ulatuslikke investeeringuid, et vastata tootmis- ja hügieeninõuetele. Kuna valdaval osal töötlejatel selleks ressursid puudusid, said ka Eesti piimatööstused suurt abi liitumiseelsest abiprogrammist SAPARD (aastatel 2001-2003) ja Eesti riikliku arengukava (RAK) meetmest 3.2 (aastatel 2004-2006).

RAK meetme 3.2 "Põllumajandussaaduste töötlemise ja turustamise parandamise investeeringutoetus" üldiseks eesmärgiks oli parandada põllumajandustoodete konkurentsivõimet nii sise- kui välisurgudel. 2004-2006 aastate RAK meetme eelarve summa oli 177 857 140 krooni, millest piimatööstuste investeeringute toetuseks kiideti heaks 50 729 2002 krooni. Kuna toetuse kogu summa vähenes seoses mitteabikõlbulike kulude (108 000kr) ja projektide odavnemise (20 320kr) tõttu, siis välja maksmisele kuulus piimasektoris 50 600 882 krooni ehk 29,5% kogu tegelikult heaks kiidetud RAK 3.2 toetusest (171 543 356kr).

2006. aastal tehti piimatööstuses investeeringuid põhivarasse 228,29 miljoni krooni eest. Võrreldes eelmise aastaga kasvas investeeringute maht 48,35 miljonit krooni. Investeeringutest (joonis 13.) läks 46,3 miljonit krooni hoonetesse. Konkurentsivõime suurendamise ja stabiilsema kvaliteediga toote tagamise eesmärgil oli aga suurem osa 2006. aasta investeeringutest - 181,7 miljonit krooni (79,6%), suunatud seadmetesse. Suurt tähelepanu pööratakse ka kõrgema lisandväärtusega toodete osa suurendamisele. Suurenenud on juustude väikepakendamine (erinevad kaalud; viilutatud, riivitud tooted). Suurt rõhku pööratakse realiseerimisaja pikendamisele (gaasikeskkonnas pakendamine).

Joonis 13. Investeeringud põhivarasse, 2000-2006

Allikas: ESA, * - lühistatistika andmetel